

Sikring af gravsten: Vejledning til de folkekirkelige arbejdspladser

Der kan være sikkerhedsmæssige udfordringer forbundet med (løse) gravsten på landets kirkegårde.

Folkekirkens Arbejdsmiljøråd vil gerne vejlede om dette tema.

Menighedsrådets ansvar og opgaver

- Menighedsrådet har ansvaret for, at det ikke er forbundet med fare for mennesker at færdes på kirkegården. Tilsvarende har menighedsrådet som arbejdsgiver pligt til at sikre, at arbejdspladsen overholder de almindelige arbejdsmiljømæssige regler.
- Menighedsrådet skal oplyse de ansatte om den ulykkesrisici der er ved arbejdet med gravsten.
- Menighedsrådet har ansvaret for oplæring, instruktion af medarbejderne, samt med det daglige tilsyn med kirken og kirkegården. Instruktionen skal tage udgangspunkt i de konkrete forhold på kirkegården og i den konkrete arbejdsituation eller arbejdsopgave.
- Vurderer menighedsrådet, at der er gravsten, der kan være til fare for sikkerheden på kirkegården, skal menighedsrådet gøre gravstedsejeren opmærksom herpå. Det må bero på en konkret risikovurdering i hvert enkelt tilfælde, om en gravsten skal lægges ned med det samme med efterfølgende meddelelse herom til gravstedsejeren om det foretagne, eller om menighedsrådet vælger at skrive til gravstedsejeren med en frist for udbedring af forholdet.

Der henvises til § 9 og § 23 stk. 1, i lovbekendtgørelse nr. 1156 af 1. september 2016 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, samt til vejledning nr. 9682 af 10. september 2014 om registrering af gravminder.

Arbejdstilsynets (AT) virke og vurdering

AT er den danske myndighed på arbejdsmiljøområdet, og arbejdsmiljøloven sætter den overordnede ramme for tilsynets virke, der navnlig handler om at fremme et sikkert og sundt arbejdsmiljø, men det er virksomhedernes ansvar at sørge for, at arbejdsforholdene på virksomhederne er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige.

AT fører på den baggrund tilsyn med arbejdsmiljøet på landets kirkegårde, hvilket i forbindelse med konkrete tilsynsbesøg kan føre til, at tilsynet afgiver påbud om sikring af løse gravsten, der kan være til fare for de ansatte.

Arbejdstilsynet har ikke lavet retningslinjer eller regler vedrørende løse gravsten, ligesom de heller ikke har udstedt noget "landsdækkende påbud" om sikring af gravsten.

Det er derfor altid en konkret vurdering, om en gravsten udgør en risiko for, at ansatte kan komme til skade. I den konkrete vurdering tager AT bl.a. udgangspunkt i gravstenens højde, vægt og stabilitet. Hvis det efter en

konkret vurdering er nødvendigt, af hensyn til de ansattes sikkerhed, giver AT påbud om at sikre gravstenen mod at kunne vælte.

AT's seneste udmelding til Landsforeningen af Menighedsråd er følgende:

"Det er ikke Arbejdstilsynets vurdering, at der generelt er et stort arbejdsmiljøproblem med sikkerheden for ansatte med og i nærheden af gravsten på kirkegårde. Arbejdstilsynet har således de seneste ca. 2 1/2 år kun afgivet omkring 20 af sådanne påbud, fordelt på landets mere end 2.000 kirkegårde."

Vejledning

For at I som menighedsråd og medarbejdere kan forebygge ulykker i forbindelse med gravsten, kan Folkekirkens Arbejdsmiljøråd anbefale følgende:

- at I foretager en risikovurdering af gravsten på kirkegården. I kan fx lave en rundring på kirkegården, og notere de gravsteder ned, hvor der er en potentiel risiko for at gravstene kan vælte. Vær opmærksomme på monumenter på kirkegården, der trænger til genopretning. Det er kun godt, at mange bruger kirkegården, men menighedsrådet må sikre, at monumenter kan leve op til det brug.
- at risikovurderingen danner grundlag for, at der sker en sikring af gravsten hvor der kan være en ulykkesrisiko. Prioritér de gravsten højest, hvor der er den største risiko for personbeskadigelse
- at ulykkesrisikoen indarbejdes i jeres APV, så I sikrer at der er udpeget en ansvarlig for løsningen, en frist, samt en opfølgning på løsningerne
- at I samarbejder med en stenhugger om fremtidige gravstene, og stiller krav til sikring imod at stenene kan vælte, så I undgår kommende arbejdsmiljømæssige problemer ved gravstederne
- at der ikke udføres arbejde i nærheden af risiko-gravsten, indtil de er sikrede. Sæt evt. afspærringsbånd eller skilte op ved de gravsteder der udgør en risiko, men endnu ikke er sikrede, så der ikke arbejdes ved disse og så gravstedsejerne/gæster på kirkegården er bekendte med risikoen.
- at I jævnligt vurderer om jordbundsforholdene evt. ændrer sig, så der kan opstå nye risiko momenter ved de enkelte gravsten.
- at I risikovurderer jeres eventuelle lapidarium, da der også her kan være ældre gravstene der kan vælte og udgøre en ulykkesrisiko.

Økonomi og lovgivning

- For så vidt angår gravsteder, der er i brug, tilhører gravminder på gravstedet gravstedsejeren, og det påhviler denne at sørge for at udbedre forhold, der udgør en sikkerhedsrisiko samt at afholde de udgifter, der er forbundet med udbedringen. Dette gælder også for gravsteder, hvor der er indgået en aftale om flerårig vedligeholdelse.
- For så vidt angår registrerede gravminder, der er hjemfaldne til kirkegården, påhviler det menighedsrådet at afholde udgifter til at udbedre de nævnte forhold, der udgør en sikkerhedsrisiko, idet det er menighedsrådet, der har ansvaret for vedligeholdelse af registrerede gravminder.

Forskellige metoder til sikring af gravsten

Nedenstående er idéer til løsninger. Andre lige så gode løsninger kan også anvendes.

- Sikring med rustfrie ståltappe mellem sokkel og gravsten og evt. ned i jorden, hvis soklen er utilstrækkelig, eller der ingen sokkel er. Dette arbejde kan udføres af mange stenhuggere, se eksempler her:

[Kilde](#)

- Andre leverandører foreslår sikring med et jernbeslag, der skrues ind bagpå gravstenen og sikres med et spyd, der bores ned i jorden. Gravstenen skal ikke løftes/flyttes og medfører ikke ekstra arbejde for graver/gartner før eller efter montering. Se eksempel her:

[Kilde 1](#) [Kilde 2](#)

- Hvis gravstedsejeren ikke vil betale for ovenstående løsninger, eller omkostningen bliver for store for den enkelte, vælger nogen desværre at nedlægge gravstedet.

Derfor kan en billigere og nemmere løsning være, at man placerer en bagstøtte bagerst på gravstedet og lægger stenen skråt op ad denne. Denne løsning kan i mange tilfælde være tilstrækkelig og mindre omkostnings- tung for gravstedsejeren. Se eksempel her:

Herunder er eksempler på hvordan I fx kan indrette jeres lapidarium, så gravstenene/monumenterne ikke udgør en sikkerhedsmæssig risiko:

- Nogle steder vælger man at lime gravstene fast på soklen. Vær i den forbindelse opmærksom på, at limen oftest nedbrydes over tid, hvorfor stenen igen kan risikere at vælte. Derfor kan det anbefales, at der løbende tjekkes op på om limen stadig holder det den skal, så der ikke sker en ulykke.
- Hvis flere gravsten/monumenter udgør en ulykkesrisiko, kan I foretage midlertidige foranstaltninger, indtil den endelige løsning er udført. Et eksempel på en midlertidig sikring af gravsten med jernspyd rundt om gravstenen ses her:

Kilde: google

Eksempler på skiltning:

For yderlige information kontakt Folkekirkens Arbejdsmiljørådgivning på telefon 6122 1781 eller e-mail: FAR@km.dk.